

Wpływ przemocy na dzieci – czy naprawdę wiemy jak to jest?

Przemoc w rodzinie pozbawia dziecko wszystkich podstawowych potrzeb: ciepła, bezpieczeństwa, miłości.

Przemoc nie pozostaje bez wpływu na rozwój fizyczny i psychiczny dzieci. **Doświadczenie przemocy może powodować szereg problemów natury fizycznej, psychicznej, jak i problemów dotyczących zachowania się dzieci oraz ich funkcjonowania wśród ludzi:**

- efekty przemocy fizycznej: rany, otarcia, siniaki, złamania;
- udzielanie pomocy matce lub rodzeństwu, np. fizyczne zasłanianie przed sprawcą – co może powodować uszkodzenia fizyczne, okłamywanie sprawcy w celu chronienia innych członków rodziny;
- przedwczesna dojrzałość i poczucie odpowiedzialności niewspółmierne do wieku;
- agresja/złość skierowana do matki i innych osób;
- wycofanie się z życia, zamknięcie we własnym świecie;
- poczucie winy, obwinianie się za prowokowanie sprawcy;
- przekonanie, że należy to trzymać w sekrecie;
- poczucie rozgoryczenia;
- strach, lęk, brak poczucia bezpieczeństwa;
- ucieczki z domu;
- kłopoty z nauką;
- wagarowanie;
- trudności ze zrozumieniem swoich uczuć wobec rodziców – emocjonalne rozchwianie (ambiwalencja uczuć);
- moczenia nocne (regres w rozwoju);
- koszmary senne;
- kłopoty ze snem;
- problemy z jedzeniem;
- samookaleczenia;
- utrata wagi ciała;
- opóźnienia rozwojowe;
- depresja/przygnębienie;
- problemy z budowaniem zaufania wobec innych osób;
- niska samoocena;
- trudność z nawiązywaniem kontaktów z innymi lub nadmierna łatwość w ich nawiązywaniu.

Dzieci doświadczają przemocy w dwojaki sposób: będąc **celem ataków** sprawcy lub będąc **świadkiem ataku** na osobę im bliską, osobę którą kochają. Nawet jeśli nie widzą bezpośrednio ataku, mogą słyszeć odgłosy świadczące o tym, że dzieje się coś złego, mogą słyszeć krzyki lub płacz matki. Przypadki, w których dzieci stają się ofiarami bezpośredniej przemocy – bicie, znęcanie się, poniżanie - wydają się być w oczywisty sposób rozpoznawane przez powołane do opieki nad dziećmi instytucje. Zaś przypadki, w których są *tylko* świadkami aktów przemocy wciąż rzadko kwalifikowane są jako rodzaj przemocy wobec dzieci. Świadomość wpływu na dzieci jest dopiero budowana. Co do jednego można już dziś

mieć pewność – doświadczanie przemocy w rodzinie ma ogromny wpływ na rozwój dzieci, ich zdrowie psychiczne i nie wolno nam o tym zapominać.

Czynniki decydujące o wpływie przemocy domowej na dzieci:

Jest oczywiste, że dzieci różnie odczuwają skutki przemocy domowej. Ich reakcja zależy od wielu czynników, nie wszystkie czynniki zostały już rozpoznane i przeanalizowane. Część została zidentyfikowana i opisana:

- wiek dziecka
- status społeczny i ekonomiczny rodziny
- płeć
- kultura
- religia
- poziom rozwoju fizycznego i emocjonalnego dziecka
- kwestie wynikające z upośledzenia psychicznego lub inwalidztwa fizycznego
- rola i pozycja dziecka w rodzinie
- relacje dziecka z rodzicami
- relacje z rodzeństwem
- relacje z członkami dalszej rodziny
- poziom stresu występującego u matki doświadczającej przemocy
- częstotliwość przemocy i jej rodzaj
- długotrwałość przemocy

Wiek dziecka:

Wiek jest podstawowym czynnikiem decydującym o tym, w jaki sposób dziecko rozumie swoje doświadczenie i rodzaj zachowań jakie wykazuje by wyrazić niepokój i obawy.

• dzieci w wieku przedszkolnym:

Dzieci w wieku przedszkolnym mają częściej objawy fizyczne, takie jak bóle brzucha, moczenie nocne, problemy ze snem. Małe dzieci mogą również wykazywać opóźnienia w rozwoju fizycznym i emocjonalnym. Jeden z pracowników schroniska dla ofiar przemocy domowej wspomina najgorszy przypadek (badania Hague, Kelly, Malos, Mullenders 1996): „dziecko, które nie rozwinęło się fizycznie – 6 letnie wciąż w pieluchach, nie mówiące w ogóle, nie potrafiące się komunikować”.

• dzieci w wieku szkolnym:

Dzieci takie mają problemy w szkole, m.in. cierpią na trudności w koncentracji, źle wypadają na lekcjach.. W przypadku starszych dzieci, które rozumieją więcej niż maluchy, przemoc wpływa na sposób ich zachowania. Często reagują wzmożoną złością, nierzadko wagarują.

• dzieci starsze i nastolatki:

Częstą reakcją na przemoc są być ucieczki z domu lub podejmowanie wszelkich starań by jak najmniej w nim przebywać. Nierzadko taką ucieczkę stanowią narkotyki lub alkohol. Nastolatki zaprzeczają temu, że coś złego dzieje się w ich domu, kłamią, że nic się nie stało, fantazjują na temat innej rzeczywistości, w której one, żyją w bezpiecznym otoczeniu. Często, tak jak w przypadku młodszych dzieci, towarzyszą temu kłopoty z nauką. Próby samobójcze

też są wynikiem ich przeżywania przemocy w domu. U nastolatków mogą się też pojawiać symptomy fizyczne, np. chwiejność nastroju, problemy z jedzeniem.

Strategie przyjmowane przez dzieci doświadczające przemocy domowej

- **co zrobić by przetrwać?**

Dzieci znajdujące się w sytuacji przemocy domowej nie są tylko biernymi obserwatorami. Przyjmują różnorakie i bardzo zindywidualizowane strategie by stawić czoła temu problemowi. Często dokonują wyborów i działają by poprawić sytuację, którą oceniają jako złą. Dzieci nie wymyślają przemocy domowej. Mogą jej zaprzeczać lub tłumaczyć sprawcę. Te dziecięce, lecz nierzadko niezwykle dojrzałe strategie są różne i wydają się stać czasem ze sobą w sprzeczności. Wszystko jednak zależy od konkretnej sytuacji i psychiki, emocji dziecka.

Często dzieci próbują w sytuacji agresji interweniować i bronić bitego rodzica (stawiają wtedy siebie w sytuacji ogromnego zagrożenia urazu fizycznego), są wobec rodzica, który jest maltretowany nadopiekuńcze, boją się rozstania i robią wszystko by być z nim cały czas (odmawiają chodzenia do szkoły, symulują choroby by zostać w domu). Starsze szukają pomocy u sąsiadów lub kontaktują się z organizacjami wyspecjalizowanymi w pomaganiu ofiarom przemocy.

Mogą u dzieci w takich sytuacjach pojawiać się fantazje dotyczące zabicia agresywnego rodzica lub dania mu nauki by zostawił ofiarę w spokoju - tego rodzaju reakcje mogą być spowodowane obwinianiem się dziecka o prowokowanie przemocy w domu.

By chronić matki doświadczające przemocy dzieci mogą próbować odciążać ją w pracach domowych, opiece nad młodszym rodzeństwem, licząc, że przyniesie to spokój w domu. Dzieci mogą opiekować się rodzicem stosującym przemoc, gdy ten grozi np. samobójstwem, jeśli partner odejdzie.

Dzieci mają zdecydowaną tendencję do obwiniania się za to, co dzieje się w domu. Często bowiem awantury zaczynają się od kłótni o kwestie opieki lub wychowania dzieci. Nie rozumiejąc dynamiki i procesu przemocy uważają, że to one powodują przemoc. To prowadzi je do wniosku, że powinny zmienić swe zachowanie by zapanował spokój – są np. bardzo grzeczne, spokojne, świetnie się uczą. Zauważono, że nawet niemowlęta zmieniają swe zachowanie jakby przeczuwając, że może to wyciszyć negatywne emocje.

Instytucje mające jako pierwsze kontakt z rodziną, w której stosowana jest przemoc, powinny:

- rozpoznać jaki wpływ przemoc wywarła na dzieci;
- podjąć kroki niezbędne do pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności;

- zapewnić odpowiednie wsparcie opiekunowi dzieci (matka, ojciec), co wpłynie na sytuację dzieci;
- zawiadomić odpowiednia organizacje/instytucje zajmujące się opieką nad dziećmi.

Organizacja/instytucja wyspecjalizowana do ochrony praw dzieci powinna:

- przeprowadzić rozmowę z rodzicami (oddzielnie);
- wysłuchać dziecko;
- zapewnić bezpieczne schronienie dla opiekuna (zwykle matki) i dzieci - zanim podda się wątpliwość jego zdolność do sprawowania opieki nad nimi;
- podjąć odpowiednie kroki prawne wobec sprawcy;
- rozważyć jaki wpływ na to, co zastano w domu, miała przemoc domowa, zanim postawi się zarzut o zaniedbanie dzieci.

(Źródło: materiały szkoleniowe - WOTUW Zielona Góra 2008r.)